

УДК: 8.81-26

Khabibova Manzila Nuriddinovna

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, Ingliz tili kafedrası
o'qituvchisi

e-mail: khabibovamanzils@gmail.com

MAKTUBLARDAGI NUTQIY AKT: AYOLLARGA XOS USLUB, METAPHORA VA MODALLIK

Annotatsiya: Maqolada biogrtafik asarlarda ishlatilgan maktublardagi nutqiy aktlar, ayollarga xos uslub, metaphora va modalliklar tahlil etilgan. Bundan tashqari, Jorjina Howelning “Queen of the Desert” biografik asaridagi epistolyar texnika namunasidan biri bo'lgan maktublarning tahlili berilgan bo'lib, asardagi bosh qahramonning yorqin obrazi talqin qilingan. Shuningdek, badiiy personajlarning maktublarida Gertruda Bell timsoli yoritilishi tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: nutqiy akt, metafora, modallik, epistolyar uslub, epistolyar asar, biografik asar, kundalik, maktub, syujet, obraz

Хабибова Манзила Нуриддиновна

Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн
Сины, преподаватель кафедры английского языка
электронная почта: khabibovamanzils@gmail.com

ДИСКУРС В ПИСЬМАХ: ЖЕНСКИЙ СТИЛЬ, МЕТАФОРА И МОДАЛЬНОСТЬ

Аннотация: В статье анализируются речевые акты, женский стиль, метафора и модальности в письмах, используемых в биографических произведениях. Кроме того, дается анализ писем, которые являются одним из образцов эпистолярной техники в биографическом произведении Джорджины

Хауэл «Царица пустыни», и интерпретируется яркий образ главной героини в произведении. Также исследуется освещение образа Гертруды Белл в письмах вымышленных персонажей.

Ключевые слова: речевой акт, метафора, модальность, эпистолярный стиль, эпистолярное произведение, биографическое произведение, дневник, письмо, сюжет, образ.

Khabibova Manzila Nuriddinovna

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sina, teacher of the

English language department

e-mail: khabibovamanzils@gmail.com

DISCOURSE IN LETTERS: FEMININE STYLE, METAPHOR AND MODALITY

Abstract: The article analyzes speech acts, feminine style, metaphor and modalities in letters used in biographical works. In addition, the analysis of the letters, which are one of the examples of epistolary technique in Georgina Howel's biographical work "Queen of the Desert", is given, and the bright image of the main character in the work is interpreted. Also, the coverage of the image of Gertrude Bell in the letters of fictional characters is researched.

Key words: speech act, metaphor, modality, epistolary style, epistolary work, biographical work, diary, letter, plot, image.

KIRISH. Ayollar, sizning xos uslubingiz, metaforalaringiz va modalliklaringizning kuchli kombinatsiyasi o'zlarini so'zlar orqali ifodalaydi. Sizning nutqiy aktlaringizni eshitish bilan insonlarga ilhom bo'ladi va ularni ma'noyli ravishda ta'sir qiladi. Sizning so'zlaringiz insonlarga yoqimli va qiziqtiruvchi keladi, ularni o'zgarishga yo'l tutadi va ularni o'zgarishlarga olib keladi. Sizning nutqiy aktlaringiz ayollar uchun ilhom bo'ladi va ularni o'zlarini eng yaxshi ko'rsatish uchun ilhom beradi. Biografik asarlarda ishlatilgan maktublarda lokutiv nutqiy aktlar ayollar uchun xos uslub, metaforalar va modalliklar o'zgartiriladi. Bu maktublar odatda ayollarga hurmat va muhabbat ifodalaydi, ularning qadrlanishi va qiziqishlarini

ko'rsatadi. Metaforalar va modalliklar maktublarga o'zgacha rang beradi va ularni o'zlarini ifodalashda yordamchi bo'ladi. Ayollar o'zlarini bu tilda ifodalashni yoqtiradilar, shuning uchun bu turdagi nutqiy aktlar ularning e'tiborini jalb qilish uchun juda samarali bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Ayollarga xos uslub va nutqiy san'atning ahamiyatiga e'tibor berishda mashhur ingliz yozuvchisi Virginia Woolfning fikrlari kata ahamiyat kasb etadi. Uning asarlarida ayollarning o'ziga xosliklari va ularning nutqiy uslublari e'tiborli o'rin olgan. Fransuz filosof va yozuvchi Simone de Beauvoir ayollarga xoslik, nutqiy san'at va jinsning muhimligi haqida ko'plab fikrlarni e'tirof etgan. Uning asarlarida ayollar va ularning nutqiy tajribalari ustida keng ko'lamli tahlillar mavjud. Xuddi shunday amerikalik lingvist George Lakoff metafora va modallikning nutqiy aktlarda o'rin olgan ahamiyatini keng ko'lamli tahlil qilgan. Uning fikrlari nutqiy san'at va kommunikatsiya sohasida o'zgargan anlaynashni oshirishda muhim bo'lib, ayollar va ularning nutqiy uslublari ham e'tibor beradi. Bu olimlar maktublardagi nutqiy aktlarni tahlil qilishda ayollarga xos uslub, metafora va modallikning ahamiyatiga e'tibor berishadi va bu faktorlarning nutqiy san'atning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

. "Queen of the Desert" biografik asarida yozishmalar qanday ahamiyatga ega? Bu asarda shaxsiy va rasmiy maktublar, kundalik, eslatma va qaydlar kabi yozishmalar shakllarini o'z ichiga olgan epistolyar namunalari muhim ahamiyat kasb etadi. O'tgan asrda Gertruda Bellchalik hech bir kishi hayratlanarli yoki ta'sirli hayot kechirmagandi. Birinchi jahon urushi paytida Britaniya imperiyasining eng qudratli ayollaridan biri bo'lish uchun harakat qildi. Usmoniylar imperiyasining mag'lubiyatidan so'ng, u bugungi kunda mintaqani belgilaydigan chegaralarni, shu jumladan mustaqil Iroqni yaratishda muhim rol o'ynadi. "Queen of the desert" biografik asar Bellning hayotini tasvirlovchi epik hikoya bo'lib, uning maktublari, harbiy jo'natmalari, kundalik yozuvlari va boshqa yozuvlari orqali bayon etilgan. U millatlarni shakllantirgan ayol sifatida o'ziga xos va samimiy ko'rinishni taqdim etadi. [1] Sahro malikasi bo'lgan Gertruda Bell o'z kundaligida shunday yozgan edi:

"I cannot feel exiled here; it is a second native country."[2;272]

“Men bu erda surgunlikni his qila olmayman; bu ikkinchi ona vatanim.”

Gertrude Bell – juda vajohatli, Eduardiya davri tarixining buyuk tadqiqotchisi bo'lgan. U Britaniyalik yirik merosxo'r bo'lib, o'z kuchini, intellektini va mablag'larini, har qanday muammolarini o'zi mustaqil hal qila olgan, shuningdek, mablag'larini hayotidagi ijtimoiy masalalarga, jahon urushidagi yaradorlar va bedarak ketganlarga, josuslikka va toqqa chiqish safarlariga sarflagan. U keyingi avlodlarga "Sharq" an'analariiga moyil bo'lgan va Iroqning yaratilishida muhim rol o'ynagan ayol sifatida tanilgan. O'sha davrda murakkab vaziyat bo'lishiga qaramay, Bellni Iroqning mavqeini ko'targan arxeologik qutqaruvchi sifatida maqtashgan va uni "ko'ngilli", deb tan olishgan.

“Queen of the Desert” asarining eng afzal yutuqlardan biri shundaki, bu asar Gertrudaning shaxsiy qo'lyozmalari, maktublari va xotiralari to'plamlaridan keng qamrovli kontekstlashtirilgan va Jorjina Hovell tomonidan yaratilgan. Muallif Gertrudani, o'sha davrni va uning shaxsiy yozuvlarini imkon darajada keng taqdim etgan. Uning maktublari shu qadar o'ziga ishongan va murosasiz ediki, ular haqiqatni ochiq oydin namoyon etgan. Hovell oqilona yondashgan holda, Gertrudaning barcha qirralarini munosib ravishda ko'rsata olgan, Gertrudaning qalamiga mansub bejirim latifalari bilan bir qatorda yozuvchi o'z iqtidorini ham namoyon eta olgan, ba'zan satrlar orasida bir asrlik hikoyani tasvirlagan. Gertrudaning hayotiy sayohatnomalari ham chiroyli tasvirlarni, ham tasodifiy, yoki inkor etib bo'lmaydigan irqchilikni namoyon etgan. Garchi Arabistondagi taniqli G'arb fuqarosi sifatida uning erkinliklari Gertrudani xursand qilgan bo'lsa-da, u **“becoming a capital-P "Person"”**, [3] bosh harfli "Shaxs" bo'lish haqida o'z xotiralarida aytib o'tgan - bu boshqalarning cheklangan erkinliklarini eslatadi. Uning hayotini taqdim etadigan juda katta miqdordagi material borligini hisobga olgan holda, Gertruda Bellning hayoti Jorjina Hovell tomonidan " *Queen of the Desert*" deb nomlangani hayratlanarli emas. Ko'pincha, tarixning zarvaraqalariga qaraganda, Gertrudaning merosi hozirgi kungacha, Yaqin Sharqning siyosiy shaklini aniqlashga intilayotgan dunyo kuchlari va boshqa erkak hamkasblari tomonidan jiddiy qabul qilinishi kerak bo'lgan ayollar kurashidir. *“Arabistondagi Ayol” (A Woman in Arabia)* asarida, u boshdan kechirgan

hayotini ehtiros va samimiylik bilan qabul qilgan; bir asr vaqt sarflansa ham, u bilishga va o'rganishga arziydigan ayol sifatida gavdalantirilgan.

TAHLIL. Gertruda Margaret Lovsian Bel, (1868 yil 14 iyul - 1926 yil 12 iyul) - ingliz yozuvchisi, sayohatchisi, siyosiy ofitseri, ma'mur va arxeolog sifatida mashhur. U Buyuk Britaniyaning imperatorlik siyosatiga katta ta'sir ko'rsatgan, shu bilan birga, yaqin do'sti hamda hamkasbi [Lavrens](#) bilan birga [Buyuk Suriya](#), [Mesopotamiya](#), [Kichik Osiyo](#) va [Ara bistonga](#) qilingan keng sayohatlar orqali bilim va tajribasini oshirgan, davlat va millatlar orasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlagan. Bel [Hoshimiylar](#) dinastiyasini, shuningdek, Iroqni qo'llab-quvvatlashga yordam bergan.

Faysal u haqida o'zligini yashirish qobiliyatini, o'zini har qanday qabilaning vakili sifatida ko'rsatish san'atini shu qadar mohirona tasvirlab berishini alohida ta'kidladi:

“Once my men brought me a picturesque looking Arab camel driver, who answered all my questions in the vernacular as though his whole life had been spent in following this humble occupation. After I have questioned the captive and have obtained from him all the information I sought ...the camel driver owned to being Miss Bell. I think I may reveal now the fact that in one of the critical phases of our history, when some of our men were wavering, the great white woman herself led them in an attack on the Turks.” [8;417]

Qirol Faysalning Gertrudaga bergan ta'rifi kitobxonga uning obrazini ko'z oldida gavdalantirishda yordam bergan. Yozuvchining ushbu epistolyar texnikani ishlatishdan maqsadi ham shu. Faysalga birinchi marta xalqi unga barcha savollarga milliy dialektda javob beradigan chiroyli arab tuya haydovchisini olib kelganligi aytgan. U shunday mahoratli ediki, go'yo u butun umrini shu kasbiga bag'ishlagandek. Uni so'roq qilib, izlayotgan barcha ma'lumotlarni olganida haydovchi Bel xonim bo'lib chiqqanidan qirol Faysal lol qolganini tasvirlagan. Tarixning eng muhim daqiqalaridan birida, ba'zi odamlar qo'l siltagan paytda, bu buyuk oq tanli ayol o'zi ularni turklarga hujum qilishga undaganligini ta'riflagan.

Maktub mazmunidan shuni anglaymizki, Gertruda harbiy daho bo'lgan. Faysal va Gertruda yangi yaratilgan arab mamlakatining gullab-yashnashi va oxir-oqibat arablarning butunlay mustaqilligi uchun birgalikda kurashganlar. Ushbu davr Faysal uchun ham, Gertruda uchun ham mamnuniyat va qiziqish bilan to'la bo'lgan, ular birbiriga chinakam do'st sifatida ishongan yaqin odamlar bo'lganligi ko'rinib turibdi. Shuningdek, Faysal Gertrudaning kuchli sadoqati tarixda muhrlanganligini kundaligida aytib o'tgan. Epistolyar janr namunasining yana birida, Gertruda o'z his tuyg'ularini ifoda etgan:

“I’m acutely conscious of how much life has, after all, given me. I’ve gone back now, after many years to the old feeling of joy in existence, and I’m happy in feeling that I’ve got the love and confidence of a whole nation. It mayn’t be the intimate happiness which I’ve missed, but it is a very wonderful and absorbing thing-almost too absorbing perhaps.” [9;4115-146]

Hayot Gertrudaga qanchalar ko'p narsalar berganidan minnatdorligi, ko'p yillar o'tib, mavjudlik quvonchidan bahramandligi va butun bir millatning sevgisi va ishonchi unga tegishli ekanligini his qilishdan mamnunligini bayon qilgan. Ehtimol, bu u ololmagan shaxsiy baxt emas, balki bu ajoyib va o'ziga xos hodisa - uning hayotida muhim o'rin egallaganligi ifodalangan. Gertruda fidoyilik bilan ishlashga qodir bo'lganidan xursand ekanligi ushbu epistolyar texnika namunasi orqali ifodalangan.

MUHOKAMA. Maktublar orqali Gertruda Bellni o'ziga xos shaxsiyatga egaligi, ishtiyoqi, aql va zakovati, shuningdek, sarguzashtlarga chanqoqligi uning hayot yo'lini shakllantirganini guvohi bo'lamiz. O'zining hayot yo'lini ulug'lashi muhim hayotiy muammolar va insoniy dard-kechinmalar tasvirini ham ko'ramiz. Bularning barchasi Gertruda Beldagi g'oyaviy yuksaklik, dilbarlik va pokizalik, teran ma'no-mazmunga ega bo'lgan xususiyatlar jarayonida yuzaga chiqqan. Undagi bunday hayotbaxshlik va insoniylik fazilatleri, millatlarning ma'naviy hayotidagi fidoyiligi uni sadoqatli yetuk insonga aylantirgan. Maktub orqali shuni anglaymizki, hayotni o'zining yuksak ma'naviyati va ayolga xos nazokatli nigohi bilan kuzatib yashagan Gertruda inson hayotida sodir bo'ladigan sevinchli va g'amgin holatlarga

duch kelgan bo'lsa ham, hayot sinovlari va to'fonlari oldida qaddi bukilmagan, o'z taqdirini boshqa xalqlar taqdiri bilan bog'liqlikda his qilgan, uning izzat-ikromiga muyassar bo'lganligi uchun shukronalar keltirganligi maktubda ifodalangan. Gertrudaning yoshligidan xalqaro masalalarga bo'lgan intiluvchanligi uning Britaniya siyosatini olib borishda zamin yaratgan, ehtimol, uning dunyoga bo'lgan qiziqishi keyinchalik xalqaro siyosatga aralashishiga turtki bo'lgan. [10;276]

Florens yozganidek:

“The abiding influence in Gertrude’s life from the time she was a little child was her relation to her father. Her devotion to him, her whole-hearted admiration, the close and satisfying championship between them their deep mutual affection – these were to both the very foundation of existence until the day she died.” [11;15]

Maktubdan ko'rinib turibdiki, Gertrudaning otasi bilan erta bolalikdan boshlangan munosabati uning hayotiga doimiy ta'sir ko'rsatgan. Otasiga bo'lgan sadoqati, unga nisbatan samimiy munosabati, yaqin do'stligi, ikkalasiga ham yoqimli, o'zaro chuqur vafodorlik - ikkalasi uchun ham o'limigacha hayotining asosi bo'lgan. Gertruda haqidagi bunday so'zlar orqali Florensiya qizining har bir hatti-harakatini, uning dunyoqarashini qo'llab quvvatlagan. Florensiya Gertrudaning o'limidan so'ng, u haqida shunday yozgan edi:

“... in truth the real basis of Gertrude’s nature was her capacity for deep emotion. Great joys came into her life, and also great sorrow. How could it be otherwise, with a temperament so avid of experience? Her ardent and magnetic personality drew the lives of others into hers as she passed along.” [12;42]

Haqiqatan ham Gertruda tabiatining asosi uning chuqur hissiyotlarga qobiliyati edi. Uning hayotida katta quvonch bilan birga katta qayg'u ham paydo bo'lgan. Uning kuchli va g'ayratli shaxsiyati u o'tgandan keyin ham boshqalarni o'ziga jalb qila olgan. Maktub mazmunidan ko'rinib turibdiki, Florensiya Gertrudani tasvirlar ekan, uning ijobiy yo'nalishdagi hayotni o'zinikidan ajralib turishini kuzatgan va Gertrudaning sarguzashtlari va martabasini ko'rib, uni o'zidan ustun deb bilgan. Florensiya Gertrudani o'zidan ko'ra yaxshiroq yozuvchiligi va yaxshi ma'murligi, intellektual shaxs sifatida ko'proq hurmatga sazovor bo'lganligini,

muhabbatda omadi chopmagan bo'lsa ham, mashhurligi va ta'sirchanligini ifodalagan. Florensiya nuqtai nazarida, Gertruda tabiatan his-tuyg'ularga boy, o'ziga xos aql-zakovati bilan ustunligini bayon etadi. Maktubda eslatib o'tilganidek, uning kuchli va g'ayratli shaxsiyatga egaligi Gertrudaning faoliyatida, qiziqishlarida, bilim manfaatlarini qondirish yolida, haqiqatni izlashida namoyon bo'lgan.

Gertrudaning yaqin do'stlaridan biri Janet Hogars yoshli Gertrudening portretini mukammal tasvirlab bergan:

“She was, I think, the most brilliant creature who ever came amongst us, the most alive at every point with her tireless energy, her splendid vitality, her unlimited capacity for work, for talk, for play. She was always an odd mixture of maturity and childishness, grown up in her judgement of men and affairs, child-like in her certainties, and most engaging in her entire belief in her father and the vivid intellectual world in which she had been brought up” [13;42]

Ushbu maktubda Gertruda olmos kabi tengsiz insonligi, u har bir narsada nihoyatda jonli, barkamol inson va bolalarcha dunyoqarash egasi, turli xil ishlarda va odamlar bilan o'zaro munosabatlarda o'sib ulg'aygan, xuddi bolalar kabi ishongan, uning otasiga bo'lgan ishonchi va e'tiqodi kuchliligi, shuningdek yorqin intellektual dunyoqarash bilan tarbiyalanganligi ifodalangan. Janet Gertrudani tasvirlar ekan, noyob xarakter egasi, intellektual shaxs sifatida, atrof-muhitga, jamiyatdagi insonlar taqdiriga, bajarayotgan ishiga befarq emasligini nazarda tutgan. Ham aqliy, ham hissiy qirralarga ega Gertruda, dunyoni bilishga intilar ekan, bir tarafdin, o'zidan tashqaridagi olamni o'rganishga, ikkinchi tarafdin o'zidagi olamni anglashga intilgan. Maktub orqali uni har bir narsada nihoyatda jonli, bitmas-tuganmas energiyaga ega, hayotni yorqin his eta oladigan, ishda, suhbatda, o'yinda cheksiz qobiliyat egasi degan tasavvurga ega bo'lamiz. Shuni ta'kidlash lozimki, Gertruda obrazini tasvirlovchi barcha epistolyar janr namunalarida, undagi tug'ma g'oyalar, adolat, insoniylik, uyg'unlik goyalari tasvirlangan. U o'zini qurshab olgan olamni uyg'unlikda idrok eta olgan, hayotni chuqur his etgan Gertruda obrazi kitobxon qalbiga ta'sir o'tkazgan. Shuningdek, epistolyar janr namunalari Gertruda hayotini

ifodalashga xizmat qilgan. Biografik asarda epistolyar janrning qo'llanganligi asar mazmunini tushunishda, hamda syujetlar haqida ma'lumot berishga xizmat qilgan.

XULOSA. "Queen of the Desert" asarida ayollarga xos nutqiy aktlar, lokutiv nutqiy aktlar, metaphora va modallik bilan ifodalangan. Ayollarga xos uslub, maktublar orqali ayollarning qadriyatini va ahamiyatini belgilashda ham ahamiyatga ega bo'ladi. "Queen of the Desert" asarida ayolga xos uslubni ko'rsatish uchun nutqiy aktlar va lokutiv, illokutiv nutqiy aktlar juda muhim o'rin egallaydi. Metaphoralar va modallik esa ayolning tajribalarini, o'zining dunyodagi o'ziga xosligini ifodalaydi. Bu biografik asarda epistolyar texnikalar orqali ayollarning qadriyatini va ahamiyatini belgilash ham juda muhimdir, chunki asarda ayollar obrazi va o'ziga xos tomonlari bilan namoyon bo'ladi: ayollarning dunyoqarashi, o'zlarining o'rinini topishda, o'z kuchlarini namoyon qilishda katta rol o'ynaydi.

Metaphora, maktublarda ayollarga xos nutqiy aktlarni ifodalashda o'ziga xos usulidir. J.Xouel maktublarida ayollar uchun qo'llanilgan metaforalar, ayollarning kuchini, sharafatini, qadr-qimmatini va ahamiyatini ifodalaydi.

Modallik, maktublarda ayollarga xos nutqiy aktlarni ifodalashda ham muhim rol o'ynaydi. Modallik orqali, yozuvchi ayollarga hursandchilik, hurmat va qadri-qimmatini ifodalaydi. Asarda maktublar orqali ayollarga xos nutqiy aktlar o'zgacha uslub bilan ifodalangan. Uslub orqali, ayollarning ahamiyati, jiddiyati va sharafi belgilangan. Ayollarga xos uslub, maktublarda ayollarning o'ziga xos sifatlarini belgilashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

J.Xouelning "Queen of the Desert" asarida maktublar orqali ayollarga xos nutqiy aktlarni ifodalashda epistolyar texnika juda muhim rol o'ynaydi. Epistolyar texnika, maktub yozishda va maktublarni yuborishda ishlatiladigan usul va qoidalar to'plamini ifodalaydi. Bu usul maktubni shakllantirish, mazmunini tuzatish va qabul qilishda yordam beradi. Maktublar orqali ayollarga xos nutqiy aktlarni ifodalashda epistolyar texnika quyidagi ko'rinishlarda o'z ahamiyatini ko'rsatadi:

1. Hurmat va hursandlik: Epistolyar texnika orqali maktublar yozilgan paytda ayollarga hurmat, hursandlik va qadriyat bildiriladi. Bu ayollarga xos nutqiy aktlarni

ifodalashda muhimdir, chunki bu maktublar orqali ayollar o'zlariga qadriyat, hurmat va hursandlik hissini olishadi.

2. Munosabatni kuchaytirish: Epistolyar texnika maktublar orqali munosabatlarni kuchaytirishga yordam beradi. Maktublar orqali ayollar bilan o'zaro aloqani mustahkamlash, ularning fikrlarini, his-tuyg'ularini ifodalash va ular bilan munosibatni kuchaytirish maqsadga muvofiq epistolyar texnika ishlatiladi.

3. Ayollarga xos nutqiy aktlarni ifodalash: Epistolyar texnika maktublarda ayollarga xos nutqiy aktlarni ifodalashga yordam beradi. Metaphora, modallik va boshqa til qo'llanmalar orqali ayollarga xos nutqiy aktlar eng samarali va yetarli darajada ifodalangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Georgina Howell is the author of the acclaimed biography *Gertrude Bell: Queen of the Desert, Shaper of Nations*.
2. The Writings of the Queen of the Desert by Gertrude Bell and Georgina Howell Paperback, 272 pages
3. Georgina Howell. Queen of the Desert. Pan Books 2007. Page
4. O'Brien, Rosemary. Gertrude Bell: The Arabian Diaries. – Syracuse University Press, 1913. – P.86.
5. Gertrude Bell. *The Dictionary of National Biography*. –University Press, 2008. – P.254.
6. Georgina Howell. Queen of the Desert. – Pan Books, 2007. – P.133.
7. Georgina Howell. Queen of the Desert. – Pan Books, 2007. – P. 133.
8. Georgina Howell. Queen of the Desert. – Pan Books, 2007. – P. 415-416
9. O'Brien Rosemary. *Gertrude Bell: The Arabian Diaries.*, – Syracuse University Press, 1913. – P. 276.
10. Georgina Howell. Queen of the Desert. – Pan Books, 2007. – P. 15
11. Georgina Howell. Queen of the Desert. – Pan Books, 2007. – P. 272.
12. Georgina Howell. Queen of the Desert. – Pan Books, 2007. – P. 99.
13. The Writings of the Queen of the Desert by Gertrude Bell and Georgina Howell Paperback.

14. Georgina Howell: *Queen of the Desert*, Pan Books 2007.
15. Bell, Gertrude Lowthian. O'Brien, Rosemary (ed.). [Gertrude Bell: The Arabian Diaries, 1913-1914.](#)
16. O'Brien, Rosemary, ed. (2000), Gertrude Bell: The Arabian Diaries, 1913–1914, Syracuse, NY: Syracuse University Press.